

Maróti Dávid

A kisebbségek helyzete Észtországban a rendszerváltozás után

Előzmények

Észtország, a másik két szomszédos balti állammal, Lettországgal és Litvániával párhuzamban formálisan már 1918-ban függetlenné vált az Orosz Birodalomtól, de valójában 1920-ban érte el a szuverenitását és a függetlenségét. Az észtek az 1934-es adatokat figyelembe véve az 1.1 millió főt számláló társadalom 88%-át tették ki. A kisebbségi jogok kérdéskörére nagy hangsúlyt fektettek az észtek alkotmány megalkotói, akik meglehetősen liberális szellemben fogalmazták meg a köztársaság alapdokumentumát. A parlamenti választásokra vonatkozóan az arányos képviseleti rendszert alakították ki. Az észtek alkotmány kifejezetten garantálta a nemzeti kisebbségek számára az anyanyelv használatának jogát, továbbá biztosította számukra az oktatás és a kultúra terén az autonómiát. Ezek a garanciák de jure is megjelentek az 1925-ös kulturális autonómiáról szóló törvényben.¹ Ennek értelmében minden 3000 főnél nagyobb lélekszámú kisebbség rendelkezett a kulturális önkormányzatok alakításának jogával, és szabadon szervezhettek oktatási, kulturális és jótékonyági eseményeket kultúrájuk művelése érdekében. Ezek az események a központi és a helyi hatóságok által létrehozott alapokból kerültek finanszírozásra. Az észtek kisebbségi törvényhozás a korban minta- és példaértékű volt.²

A balti államok rövid függetlenségére a második világháború előestéjén megkötött Molotov–Ribbentrop paktum (1939. augusztus 23.) sötét árnyékot vetett. A német–szovjet megállapodás számolta föl. A megállapodás titkos záradéka alapján Észtország a Szovjetunió érdekszférájába került, a Vörös Hadsereg 1940. június közepén megszállta, augusztus 6-án mind a három balti államot annektálta a Szovjetunió. A nemzeti szocialista Németországnak a Szovjetunió elleni támadásával a Baltikum német fennhatóság alá került. Végül a német hadigépezet gyengülésével és visszaszorulásával 1944 őszére a németek kiszorultak az országból, ahol helyre állt a szovjet annexió és a Szovjetunió kereteiben végbement Észtország teljes szovjetizálása. A mai Észt Köztársaság az 1918-ban kikiáltott első független észtek állam jogutódjának tekinti magát, a szovjet korszakot megszállásként értékeli.³

A hidegháború utolsó szakaszában és a Szovjetunió széthullásának kibontakozási folyamatában az Észt Szovjet Szocialista Köztársaság Legfelső Tanácsa – amely a parlament szerepét töltötte be – 1988 novemberében alkotmánymódosítást javasolt az egész Szovjetunió számára, amit Moszkva elutasított. Ezután a tallini parlament

---

¹ A törvény a Népszövetség intencióinak megfelelően készült. Észtországban létrejött kisebbségvédelem, amely garantálta a szabad nyelvhasználatot, az anyanyelvi oktatást és a kulturális tevékenységek szabad gyakorlását.

² HIDDEN, John – SALMON, Patrick: *The Baltic nations and Europe*. Published in the United States of America by Longman Inc., New York, 1994. 47.

³ HORVÁTH Jenő (szerk.): *Világpolitikai lexikon (1945–2005)*. Osiris Kiadó, Budapest, 2005. 212.

egyoldalúan kinyilvánította az észti jog szupremáciáját a szovjet joggal szemben.⁴ Vagyis, az ország elindult szuverenitásának visszaszerzése felé.

Az észti függetlenedési és rendszerváltozási folyamatban két a változásokat támogató szervezet is létrejött. A Népfront minden Észtországban élő személynek megadta volna az állampolgárságot, és népszavazást akart tartani a függetlenségről. Az Észt Állampolgári Bizottságok nevű mozgalom⁵ azonban keményebben lépett volna fel a kisebbségekkel szemben, ugyanis az észti nyelv kizárólagosságának védelmében csak az 1940 előtti állampolgároknak és leszármazottaiknak adott volna állampolgárságot, továbbá a függetlenségről is más nézetet vallott, mivel nem ismerte el az 1944-es szovjet annektálást. Így a szuverenitást visszaállítani akarta, nem pedig ismét megteremteni. Közös vonás, hogy mindkét szervezet végső célja a Szovjetuniótól való elszakadás volt. Mellettük még egy baloldali mozgalom is működött, amely az Interfront nevet viselte. Az Interfront nézetei a szovjet állami berendezkedés megtartása mellett szóltak, a mozgalom követelte, hogy minden személy kapja meg az állampolgárságot.⁶

Ezt követően 1988 decemberében a legfelső tanács hivatalos nyelvvé tette az észti nyelvet, majd az 1989 januárjában elfogadott nyelvtörvény kötelezte a hivatalnokokat az észti nyelv elsajátítására.⁷

A következő lépést a függetlenség felé 1989. november 12. jelentette. Az Észt Legfelső Tanácsa ekkor nyilvánította közjogilag érvénytelenné Észtország Szovjetunióhoz való csatolását, és megszállásként tekintett az 1944-től kezdődő időszakra.⁸

Az 1990. márciusi parlamenti választásokon megválasztott legfelső tanács kinyilvánította, hogy megkezdi Észtország szuverenitásának⁹ restaurációját a nemzetközi jognak megfelelően. Az új miniszterelnök a nem-kommunista Edgar Savisaar lett, majd májusban az ország neve Észt Köztársaságra módosult. Ekkor még Moszkva lesöpörte az asztalról az észti függetlenedés, függetlenség elképzelését.

Az 1991. márciusi népszavazáson, mintegy a belső szuverenitást megteremtve a többség (77.83%) Észtország függetlenségére szavazott. Az 1991. augusztus 19-én bekövetkezett moszkvai puccskísérlet lehetőséget teremtett az Észt Legfelső Tanács

---

⁴ KISTELEKI Károly: *Az állampolgárság szabályozásának kihívásai Észtországban*. In IMRE Miklós – LAMM Vanda – MÁTHÉ Gábor: *Közjogi tanulmányok Lőrincz Lajos 70 születésnapja tiszteletére*. Typosoft Bt., Budapest, 2006. 205.

⁵ KISTELEKI 2006: 206.

⁶ LAGZI Gábor: *Kisebbségi kérdés, nemzeti kisebbségek Észtországban, Lettországban és Litvániában a rendszerváltást követő időszakban*. Európai Összehasonlító Kisebbségkutatások Közalapítvány, Budapest, 2008. 8.

⁷ Az orosz nyelv továbbra is megmaradt a közigazgatásban.

⁸ KISTELEKI 2006: 206.

⁹ A szuverenitásnak két vetülete van: belső és külső. A belső szuverenitás szerint az állam a területén található valamennyi természetes és jogi személy felett kizárólagos főhatalmat gyakorol. Az állam saját maga határozza meg szervezetét, felépítését, jogrendjét. Az állam területén nincs más hatalom, mely konkurálna az állami főhatalommal. A külső szuverenitás értelmében az állam a nemzetközi jog önálló alanya, mely egyenlő a többi állammal, így az állam külpolitikai kapcsolatait saját maga alakítja.

számára, hogy másnap kinyilvánítsa az ország függetlenségét, s egyben megteremtse külső szuverenitását. Ezek után a legfelső tanács összehívta az alkotmányozó nemzetgyűlést, amely értelemszerűen az új alkotmány kidolgozásáért volt felelős.

Végül az európai államok is sorban elismerték Észtország függetlenségét. A legfontosabb a Szovjetunió általi elismerés volt 1991. szeptember 6-án. A nemzetközi szintén való megjelenés kiteljesedésére szeptember 17-én került sor, ugyanis Észtország ekkor nyert felvételt az ENSZ-be.¹⁰

A rendszerváltás után

A rendszerváltás időszakában az észtországi kisebbségek¹¹ aránya közel 40% – az oroszoké 37,6 % – volt az összlakosságból. (Mára ez az arány megváltozott, az orosz kisebbség a társadalom mintegy 26%-át teszi ki.) A társadalmi arányok megváltozását¹² a szovjet időszakban végrehajtott orosz betelepítések, illetve a háborúban a szovjet hadsereg ellen harcolók deportálása okozta, de emellett még hozzájárult az is, hogy az ÉSZSZK volt a legfejlettebb infrastruktúrával és a legmagasabb életszínvonallal rendelkező régiója a Szovjetuniónak, így vonzó letelepedési helyként tartotta számon a köztudat.¹³

Az alkotmányozó nemzetgyűlés által kidolgozott alkotmányt az 1992. június 28-i népszavazás hagyta jóvá. Az alkotmány 9. cikkelyének (1) bekezdése kimondja, hogy „Mindenkinek, mind az észt állampolgároknak, mind a külföldi állampolgároknak, mind az Észtországban tartózkodó hontalanoknak a jogai, szabadságjogai és kötelességei egyenlőek az alkotmányban.” A 12. cikkely (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy „A törvény előtt mindenki egyenlő. Senkit sem lehet megkülönböztetni nemzeti vagy faji hovatartozás, bőrszín, nem, nyelv, eredet, hitvallás, politikai vagy más meggyőződés... alapján.” A 37. cikkely (4) bekezdése alapján „A kisebbségek számára alapított oktatási intézmények megválaszthatják saját oktatási nyelvüket.” A 49. cikkely leszögezi, hogy „Mindenkinek joga van etnikai önazonosságának megőrzéséhez.” Az 50. cikkely rendelkezik az autonómia törvényről, mely lehetőséget teremt a kisebbségeknek önkormányzati intézmények létrehozására nemzeti kultúrájuk érdekében. Míg az 51. cikkely (2) bekezdése alapján olyan helységeket, ahol a lakosság legalább felét azonos származású kisebbségiek adják, ott a kisebbséghez tartozó polgároknak joguk van saját nyelvükön állami és önkormányzati hatóságokhoz fordulni.¹⁴ Az alkotmány e rendelkezéseivel megteremtette az észt jogban a legmagasabb szintű védelmet a kisebbségek számára, alkotmányjogi védelmet biztosítva számukra.

¹⁰ KISTELEKI 2006: 206.

¹¹ Dolgozatom a szlávajkú kisebbségek (orosz, fehérorosz, ukrán), azon belül is főként a legnagyobb lélekszámú orosz kisebbség helyzetére fókuszál.

¹² A két világháború között a kisebbségek a társadalom 12%-át tették ki.

¹³ Tallinnban. Az észt–orosz (v)iszony In:

http://tallinnban.blog.hu/2014/01/04/az_esz_orosz_v_iszony

¹⁴ TÓTH Károly: *Kelet-Európa új alkotmányai*. Sík Kiadó Kft., Budapest, 1997. 111–119.

Az észtországi nemzeti kisebbségek autonómiájáról szóló törvény 1993-ban került elfogadásra. A törvény definiálta a nemzeti kisebbség fogalmát:

- észt állampolgárok;
- Észtország területén élnek;
- hagyományos, stabil és erős kötelékek fűzik őket Észtországhoz;
- etnikai hovatartozásukban, kulturális és vallási meggyőződésükben vagy nyelvükben különböznek az észtektől;
- meg akarják őrizni identitásukat, kulturális hagyományait, vallásukat és nyelvüket, illetve alávetik magukat a közösségi identitásuknak.¹⁵

E törvény szerint csak azok a kisebbségek hozhatnak létre autonómiát, akik rendelkeznek állampolgársággal, valamint erős szálakkal kötődnek az országhoz.¹⁶ A törvény az oroszoknak, a zsidóknak, a németeknek és a svédeknek megadta a kulturális önkormányzatok alakításának jogát, míg a többi kisebbségnek legalább 3000 tagot kellett számlálnia, hogy elnyerjék ezt a jogot. A kulturális önkormányzatok intézményeket, iskolákat hozhatnak létre az általuk képviselt kisebbségek számára.¹⁷

Az Európa Tanácsnak a nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezményét 1995-ben írta alá Észtország, majd a belső jogba történő implementálás után 1998-ban lépett hatályba.¹⁸ Ennek köszönhetően az észtországi kisebbségek a nemzetközi jog védelme alá kerültek, de facto azonban a kisebbségek diszkriminációja megmaradt.

Az állampolgárság problematikája

Az állampolgárság kérdése megosztotta az észt társadalmat. A társadalom egy része úgy gondolta, hogy csak a két világháború közötti észt állampolgárok, illetve azok leszármazottai jogosultak az állampolgárság elnyerésére (*ius sanguinis elv*).¹⁹ A másik nézet szerint a szovjet érában betelepülők, s azok leszármazottai ugyanúgy észt állampolgárok, így garantálni kell nekik is az észt állampolgárságot (*ius soli elv*).²⁰

Végül az előbbi álláspont kerekedett felül, és az 1992. évi állampolgársági törvény – az 1938. évi állampolgársági törvény visszaállítása –, amely 1993-ban lépett hatályba, kimondta, hogy csak azok kaphatnak állampolgárságot, akik 1940. június 16. előtt is rendelkeztek állampolgársággal, illetve az ő leszármazottaik. A törvény következtében többszázezer kisebbségi (főként orosz) maradt állampolgárság nélkül.²¹ Az

¹⁵ POLESHCHUK, Vadim: NON-CITIZENS IN ESTONIA. LEGAL INFORMATION CENTRE FOR HUMAN RIGHTS, Tallinn, 2004. 42.

¹⁶ LAGZI 2008: 9.

¹⁷ KISTELEKI 2006: 209.

¹⁸ LAGZI 2008: 9.

¹⁹ *ius sanguinis* – vér szerinti jog

²⁰ *ius soli* – területi alapon adott jog

²¹ LAGZI 2008: 10.

állampolgársággal kapcsolatos intézkedések mellett az ingatlan-tulajdonviszonyok 1940 előtti állapotának visszaállítására is sor került.²²

A honosítási folyamat 1993-ban vette kezdetét. Azon személyek, akik állampolgárság nélkül maradtak, kérvényezhették honosításukat, amennyiben:

- két éve az országban laktak,
- a kérelem benyújtását követően egy évig az országban éltek,
- beszélték az észt nyelvet,
- felesküdték az alkotmányra
- és nem merült fel egyéb kizáró ok²³ személyük ellen.²⁴

Az állampolgárságot kérvényezőknél állandó lakhellyel kellett rendelkezniük, továbbá észt nyelvből is vizsgát kellett abszolválniuk. Az észt származásúaknak elegendő volt egy könnyített vizsgát tenniük.²⁵

A hontalanokról szóló törvényt 1993-ban fogadták el, amelynek értelmében a hontalanoknak kérvényezniük kellett az ideiglenes vagy az állandó letelepedést. A 1990-es években tapasztalt azonosítással kapcsolatos problémák kiküszöbölésére és nyugati nyomásra vezették be 1996-ban az ún. idegenútlevelet (Alien's passport) azon állampolgársággal nem rendelkező személyeknek, akik anno szovjet állampolgárok voltak, de elvesztették állampolgárságukat a Szovjetunió felbomlásával, illetve az észt állam létrejöttével.²⁶ Az alkotmány értelmében a hontalanok az észt állampolgárokkal párhuzamban részt vehetnek a helyi önkormányzati választásokon, azonban az országos választásokon való részvételre nem jogosultak.²⁷

A volt szovjet katonák és tisztek jogállását az 1994-ben megkötött észt–orosz megállapodás rendezte, melynek értelmében azok kaphattak kizárólag letelepedési engedélyt, akik nemzetbiztonsági szempontból nem jelentettek fenyegetést az észt államra.²⁸

A jelenleg is hatályos állampolgársági törvényt 1995-ben fogadta el a Riigikogu (észt parlament). A törvény értelmében minden újszülött megkaphatta az észt állampolgárságot, ha legalább az egyik közvetlen felmenője észt állampolgár volt a gyermek születésének időpontjában. A törvény kizárta a kettős állampolgárság intézményét: nem szerezhethet észt állampolgárságot az, aki egy másik állam állampolgára, és az idegen állampolgárságáról nem mondott le 21 éves koráig; valamint elveszti az észt állampolgárságot az a személy, aki megszerzi egy másik ország állampolgárságát.²⁹ Ugyanakkor ennek a tiltó rendelkezésnek a létjogosultsága erősen

---

²² Tallinban 2001.

²³ Nem szerezhettek állampolgárságot mindazok, akik a szovjet időkben katonai szolgálatot teljesítettek, akik a politikai rendőrség berkein belül szolgáltak, az illegális jövedelemből élők, illetve azok, akikre bizonyítható volt, hogy alkotmányellenes tevékenységet folytatnak. LAGZI 2008: 10.

²⁴ KISTELEKI 2006: 209.

²⁵ LAGZI 2008: 10.

²⁶ POLESHCHUK 2004: 9.

²⁷ KISTELEKI 2006: 209.

²⁸ POLESHCHUK 2004: 11.

²⁹ KISTELEKI 2006: 210.

megkérdőjelezhető, ugyanis ellentétes az alkotmány 8. cikkelyének (3) bekezdésével, mely kimondja, hogy „Senkit sem lehet születéssel szerzett észt állampolgárságától megfosztani.”³⁰

A törvény a honosításról is rendelkezik: honosítható mindenki, aki

- legalább 15 éves;
- legalább 5 éve állandó lakhellyel rendelkezik az országban;
- beszéli az észt nyelvet;
- megfelelő módon számot tud adni az alkotmánnyal és az állampolgársági törvénnyel kapcsolatos ismereteiről;
- leteszi az állampolgársági esküt;
- akinek létfenntartása legális módon zajlik.

1998-ban nemzetközi nyomásra módosítást eszközöltek a törvényen, melynek következtében az 1992. február 26. után született gyermekek alanyi jogon megszerezték az állampolgárságot, amennyiben a szülők 5 éve rendelkeztek állandó lakhellyel az országban.

Az Európai Unióba történő felkészülés jegyében lehetővé tették, hogy külföldi állampolgárok is részt vehessenek a helyi választásokon, feltéve, ha legalább 5 éve az adott területen éltek állandó jelleggel.

A nyelv kérdése

1989-ben az Észt Legfelső Tanács által elfogadott nyelvtörvény mintául szolgált a többi szovjet köztársaság számára. A törvény kimondta, hogy az észt tagköztársaság hivatalos nyelve az észt, de a polgárok hivatali eljárások során az orosz nyelvet is használhatják. A törvény betartására még ugyanebben az évben felállították a nyelvi ellenőrző hivatalt, mely 1998-ban önálló, független szervvé vált. A hivatal a törvény be nem tartása esetén akár pénzbírságot is kiszabhatott.³¹

A rendszerváltozást követően, 1995-ben új nyelvtörvény elfogadására került sor, mely megerősítette az észt nyelv primátusát. A törvény értelmében a közszférában az egyedüli hivatalos nyelv az észt lett.³² Közös megegyezéssel ugyan lehetett más nyelven is kommunikálni, azonban ha tolmácsolásra volt szükség, annak minden költségét az ügyfélnek kellett viselnie. Továbbá, ha egy adott önkormányzathoz tartozó területen a nemzeti kisebbségek aránya elérte a legalább 50%-ot a lakossághoz viszonyítva, akkor a kisebbségeknek jogukban állt akár saját nyelvükön is az önkormányzati és az állami hatóságokhoz fordulni.³³ A központi állami hivatalokkal kizárólag észt nyelven történhetett a kommunikáció.³⁴

---

³⁰ TÓTH 1997: 112.

³¹ LAGZI 2008: 14.

³² Ez a törvény szembement a 1989-es nyelvtörvénnyel.

³³ Ez a rendelkezés összhangban áll az alkotmány 51. cikkely (2) bekezdésével.

³⁴ *Language Act Passed 21 February 1995*. In:

http://www.minelres.lv/NationalLegislation/Estonia/Estonia_Language_English.htm

1998-ban módosították a nyelvtörvényt, valamint az országos és helyi választásokról szóló törvényt, mely alapján csak az rendelkezhetett passzív választójoggal, aki adekvát módon ismerte az észt nyelvet. Az EBESZ és az EU nyomására azonban az országos és önkormányzati választásokról szóló törvényt módosították, melynek során a választhatóság feltételei közül kivették az államnyelv ismeretét. Ezt követően még ebben a hónapban módosítást hajtottak végre az önkormányzatokról szóló törvényen, mely kötelezővé tette az önkormányzatoknál az észt nyelven történő belső ügyintézését. Ez az intézkedés leginkább az orosz többségű önkormányzatokat érintette hátrányosan.³⁵

A nyelvtörvény 1999-es módosítása már a magánszférában is kötelezővé tette az észt nyelv használatát, azonban ezt a rendelkezést 2000-ben az Európai Bizottság véleményére való tekintettel a törvény újabb módosításával eltörölte a parlament.³⁶

A nyelvtörvény módosítására fennállása során 17-szer került sor, így a törvény intranszparenssé vált. A 2011. február 22-én elfogadott és jelenleg is hatályos nyelvtörvény szabályozza az észt nyelv ügyintézés során történő használatát, valamint az állami felügyeletről is rendelkezik. A törvény megteremtette a jogi hátteret az Észt Nyelvi Tanács létrejöttéhez, melynek tagjait a kormány nevezi ki. A tanács részt vesz a nyelv fejlesztésével kapcsolatos feladatokban, emellett a kormány tanácsadó testületeként állást foglal a nyelvpolitikai ügyekben. A törvény ezentúl is biztosítja a felkészüléssel járó költségek akár teljes mértékben történő megtérítését is azoknak a személyeknek, akik sikeres nyelvvizsgát tesznek észt nyelvből.³⁷

Oktatás

A 1993-as oktatási törvény két oktatási nyelvről rendelkezett, az észtről és az oroszról. Az észt tannyelvű iskolákban az orosz megjelent idegen nyelvként. Az állami felsőoktatási intézményekben a hivatalos nyelv az észt lett, míg egyes magánfőiskolákon lehetőség nyílt az orosz nyelven való tanulásra.

A *2007-es oktatási reform* keretében előírták a kisebbségi iskoláknak, hogy a 10–12. évfolyamokon a tantárgyak 60%-át észt nyelven kell megtartaniuk, azonban a reform kidolgozatlansága miatt nem tudtak akklimatizálódni a reform által megteremteni kívánt környezethez.³⁸

---

³⁵ LAGZI 2008: 13–14.

³⁶ JARVE Priit: *Language Battles in the Baltic States, 1989 to 2002*. In: DAFTARY Farimah – GRIN Francois: *Nation-Building, Ethnicity and Language Politics in Transition Countries*. Open Society Institute, Budapest, 2003. 86.

³⁷ *Itt az új észt nyelvtörvény*. In: <http://kitekinto.hunsor.se/#post1319>

³⁸ LAGZI 2008: 18.

Kisebbségi integráció

Az *Észt társadalmi integráció, 2000–2007* elnevezésű programot a parlament 2000-ben fogadta el. A program célja a kisebbségek beilleszkedésének elősegítése volt, csökkentve a többségi és a kisebbségi társadalom közötti szakadékot, feszült viszonyt. A program keretében meg akarták teremteni az észtországi orosz identitást azáltal, hogy lehetőséget nyújtanak a kisebbségek számára kultúrájuk ápolására. A program négy alappilléren nyugodott.

Az első alprogram célja az volt, hogy 2007-re bevezesse az észt nyelv idegen nyelvként való oktatását a kisebbségi iskolákban, valamint, hogy a tantárgyak 60%-át észt nyelven oktassák.

A második alprogram azt igyekezett szavatolni, hogy a kisebbségek megőrizhessék kulturális autonómiájukat az észt társadalmon belül, melynek érdekében szervezeteket hoztak létre, intézményeket állítottak fel.

A harmadik alprogram lehetőséget biztosított a nagykorú polgárok számára, hogy abszolválják az állampolgársághoz szükséges nyelvvizsgát. Sikeres vizsga esetén részben vagy egészben visszatérítésre kerülhettek a felkészüléssel járó költségek. Ez a pillér nagy segítséget jelentett azon hontalanok számára, akik az észt államhoz fordultak állampolgárságért.

A negyedik alprogram az állampolgársági tudatot akarta mélyíteni a kisebbségek körében a civil szervezetek megerősítése és az oroszajkú újságírók toborzása által. A cél az volt, hogy a többségi és a kisebbségi média közötti szakadék csökkenjen.

A teljes programcsomag megvalósításának irányítására hozták létre a Nem-észtek Integrációs Alapítványát. A programokat az EU és az ET is nagymértékben támogatta, megszervezéséhez pénzügyi segítséget is nyújtanak az észt államnak. A kisebbségek körében azonban nem arattak osztatlan sikert, hiszen ők úgy értékelik, hogy az észt állam nem biztosítja a szükséges feltételeket kultúrájuk teljes körű gyakorlása érdekében, továbbá a legfőbb viszály forrását nem sikerült teljesen elapasztani, azaz a hontalanok státuszának rendezése a mai napig sem megoldott kérdés.³⁹

Politika

Az orosz pártok nem játszanak jelentős szerepet az észt politikai rendszerben. A legbefolyásosabb orosz párt az Észt Egyesült Néppárt volt, amely euróatlanti orientált politikát folytatott, és a középosztálybeli szavazókat igyekezett megnyerni. Az orosz pártok azonban meglehetősen szegregáltak, így ez a párt is folyamatosan háttérbe szorult. 2006-ban felvette az Alkotmány Párt nevet. Az Orosz Egység Pártja és az Észtországi Oroszok Pártja (baloldali pártokként a szegényebb rétegek szavazóira támaszkodnak) kisebb jelentőséggel bírnak.

Ezen pártokban közös vonás, hogy az orosz kisebbség jogainak érvényesítéséért küzdenek, ugyanakkor nem etnikai alapon szerveződtek, így az észt származású

---

³⁹ LAGZI 2008: 16–17.

polgárok bizalmával is számolnak. Az orosz pártok azonban nem képesek még az oroszajkúak egységes támogatását sem megnyerni, ugyanis az oroszajkú választópolgárok inkább az észti pártokra szavaznak, akik nagyobb támogatottságuknak köszönhetően életképebb kormányzást folytathatnak, és nagyobb hatékonysággal képesek fellépni érdekeikben. Az oroszajkú polgárok többsége a baloldali Centrum Pártot támogatja, amely az Oroszországgal folytatott együttműködés és külpolitikai konszolidáció híve, emellett kisebbségi kérdésekben is szolidaritást mutat.⁴⁰

Észt–orosz ellentétek

Észtországban a szovjet (orosz) megszállásról vallott nézetek megoszlanak. A többségi észtek a szovjet/orosz katonákra mint elnyomókra, semmint felszabadítókra tekintettek/tekintenek. Ezzel szemben az oroszajkú kisebbség a szovjet/orosz katonákban a német nácizmus felszámolóit, a felszabadítókat látták/látják.⁴¹

Az észti–orosz ellentéteknek a rendszerváltozás utáni legmélyebb pontját a 2007-es zavargások jelentették, amikor ledöntöttek egy második világháborús szovjet emlékművet Tallinnban. Az incidenst követően az észti–orosz kapcsolatok erősen megromlottak, olyannyira, hogy Oroszország embargót vezetett be számos észti importtermékkel kapcsolatban. A gazdasági szankciók mellett kibernetikai támadásra is sor került észti kormányhivatalok ellen. Az utóbbi időkben azonban a kulturális együttműködés erősítésével és a hontalanok státuszának rendezésére irányuló politikai törekvések hatására javulni látszanak a két ország külpolitikai kapcsolatai.⁴²

Összegzés

Az észti rendszerváltásnak és az észti szuverenitás helyreállításának a folyamatában nem volt könnyen elrendezhető az országban évszázadok óta ott élő, majd a szovjet korszakban még nagyobb arányú orosz kisebbség helyzete. Jogilag többé-kevésbé megteremtették ugyan a kisebbségvédelem feltételeit, ugyanakkor de facto a mai napig sem megoldott a kisebbségi, illetve a hontalan kérdés. Jelentősen csökkent a hontalanná vált oroszok száma, de még ma is sokan küzdenek az 1992-ben visszaállított és 1993-ban hatályba lépett állampolgársági törvény okozta hátrányos helyzettel.

---

⁴⁰ LAGZI 2008: 14–15.

⁴¹ A kérdés, miszerint a szovjet katonák a második világháborúban megszállók vagy felszabadítók voltak-e, a volt keleti blokk más országaiban is megfogalmazódik, így Magyarországon is. Érdeemes megjegyezni, hogy a kommunista meggyőződésű észtek is felszabadítókként tekintettek a szovjetekre.

⁴² DOBROWIECKI Péter: *A konszolidáció felé haladva – a nemzeti kisebbség(ek) helyzete Észtországban*. In: [http://kitekinto.hu/europa/2012/04/09/a_konszolidacio_fele_haladva_-_a_nemzeti_kisebbség\(ek\)_helyzete_esztorszagban/#.UyBRYn9F2ZS](http://kitekinto.hu/europa/2012/04/09/a_konszolidacio_fele_haladva_-_a_nemzeti_kisebbség(ek)_helyzete_esztorszagban/#.UyBRYn9F2ZS)

Az észtek a rendszerváltás utáni törvényhozással nehezen kivívott szabadságuk megtartása jegyében igyekeztek saját érdekeiket érvényesíteni, és még csak a lehetőségét sem akarták megteremteni, hogy ismét orosz befolyás alá kerüljenek. A nemzetközi szervezetek, főként az EU nyomására azonban kénytelenek voltak nagyobb garanciákat vállalni a kisebbségi jogok biztosítására és a hontalanok státuszának rendezésére, honosítására.